

BELGISCHE SENAAT

VERGADERING VAN 17 MAART 1921

Aanvullend verslag van de Commissie voor de Binnenlandsche Zaken belast met het onderzoek van het Wetsontwerp betreffende het gebruik der talen in bestuurszaken.

(Zie de n^{rs} 85, 396, 487, 497, 501, 504 (zittingsjaar 1919-1920) en de Handelingen van de Kamer der Volksvertegenwoordigers, vergaderingen van 3, 4, 5 en 6 Augustus 1920; de n^{rs} 209 (zittingsjaar 1919-1920), 10 en 40 (zittingsjaar 1920-1921) van den Senaat.)

Aanwezig : de heeren BERRYER, voorzitter; COULLIER, ASOU, BRUNEEL, DUFRANE, NOLF, RYCKMANS, VAN ORMELINGEN, VINCK en LIGY, verslaggever.

MIJNE HEEREN,

In gevolge de beslissingen van uwe Commissie voor de Binnenlandsche Zaken betreffende het Wetsontwerp tot regeling van het gebruik der talen in bestuurszaken, hebben eenige leden van den Senaat, gedreven door den loffelijken wensch tot een minnelijke en bevredigende schikking te geraken, naar een middel gezocht om het Ontwerp, door de Kamer der Volksvertegenwoordigers goedgekeurd, zoodanig te wijzigen dat het algemeen bestek er van geërbiedigd bleef en dat tevens de wenschen van uwe Commissie ruimschoots voldoening erlangden.

De pogingen van onze achtbare collegas kwamen tot een uitslag en, op 9 Februari 1921, dienden de heeren Braun en vijf andere leden van den Senaat bij de vergadering, onder vorm van amendementen op het ontwerp der Kamer, de voorstellen in welke — naar zij zegden — in overeenstemming met de Regeering en met de Kamerleden, stellers van het oorspronkelijk voorstel, opgemaakt waren. In dezelfde vergadering verklaarde de Eerste Minister dat, naar het oordeel der Regeering, de amendementen konden worden aangezien als den grondslag uitmakende van een mogelijke overeenkomst; en de Senaat verwees de amendementen naar de Commissie om dezelve te laten onderzoeken en er verslag over uit te brengen.

Aan dat onderzoek heeft uwe Commissie zeven vergaderingen gewijd,

te weten op 10, 15, 22, 24 Februari, 1, 8 en 15 Maart. Zij kon met genoeg vaststellen dat hare werkzaamheden door talrijke leden der Hooge Vergadering werden gevolgd. Zoo, bij voorbeeld, op de vergadering van 22 Februari, werden onze behandelingen door niet minder dan zestien onzer achtbare collegas bijgewoond. De belangrijkheid der op te lossen kwestie rechtvaardigde ten volle de belangstelling die hen aanzette uwe Commissie met hunne kennissen en hunne groote ervaring te komen steunen; zij wezen voor die medewerking zeer hartelijk gedankt.

De achtbare heer Braun legde, eerst en vooral, de beteekenis uit van de door hem voorgestelde amendementen. De Hooge Vergadering, zoo zegde hij, bevindt zich tegenover twee ontwerpen waarvan het eene tot grondslag heeft: het regionalistisch begrip, het andere steunt op het beginsel der gemeentelijke autonomie. Kunnen deze twee begrippen met elkaar worden overeengebracht? De onderteekenaars van de amendementen dachten van ja. Gansch de kwestie wordt overheerscht door het feit: dat in het Vlaamsche Land het gebruik der Vlaamsche taal algemeen is, zoowel als het Fransch in Wallonië. Derhalve is het rechtmatig, door het gebruik bekrachtigde toestanden te eerbiedigen.

Doch in de Vlaamschsprekende provinciën bestaan er minderheden welke liever de Fransche taal bezigen. Voorzeker kunnen dezen niet beweren hunne taal op te dringen aan die medeburgers welke de andere taal spreken. Zoo er, echter, een hooger belang bestond om dit te doen wenschen, zou eene uitzonderlijke meerderheid van den gemeenteraad de laatzinnigheid kunnen verzachten, welke de wet aan het gewestelijk gebruik hecht en, voor de inwendige diensten der gemeente, het gebruik der tweede taal toelaten. Is dit niet de verzoening tusschen de beide stelsels? Naar de opvatting van het achtbaar lid, zou deze oplossing, welke de aanklevers van het Kamerontwerp hebben aangenomen en welke zij ongelijk zouden hebben af te wijzen, aan de Senaatscommissie waarborgen aanbieden, die hare aandacht verdienen op te wekken. Indien de gemeenten, voor de enkele veronderstelling bij het eerste artikel voorzien, te weten: de inrichting op taalgebied van de gemeentediensten, niet bij eenvoudige meerderheid kunnen beslissen, dan hebben zij toch het recht om het gevoelen te uiten en het te doen zegevieren over het wettelijk vermoeden. De gemeentelijke autonomie wordt dus geëerbiedigd in de mate zij het behoort te zijn, want, — men dient het niet te vergeten, — het geldt aan gemeentediensten toe te laten eene andere taal te gebruiken dan die van de meerderheid der bevolking.

Daarenboven valt er op te merken, dat artikel 3 van het ontwerp volkomen de rechten vrijwaart van de Franschsprekende inwoners, in het Vlaamsche land gevestigd en die een gemeentelijke groep uitmaken, welke in meerderheid bestaat uit personen die gewoonlijk de Fransche taal spreken. Er zal geen tusschenkomst van regeeringswege meer vereischt worden om van deze gemeenten de eerbiediging te verzekeren van de taal der meerderheid.

De amendementen doen, overigens, recht in de ruimste mate aan de gedachten welke de Senaatscommissie in haar verslag met klem heeft uiteengezet, ten einde ieder gevaar van bestuurlijke scheiding te bezweren. In deze omstandigheden zal men erkennen dat de tegemoetkomingen vanwege de stellers van het ontwerp in de Kamer van het hoogste belang zijn en, naar de meening van den achtbaren heer Braun, zou de verzoening kunnen geschieden op grond van deze voorstellen.

Hoe gezaghebbend ook het woord is van het achtbaar lid, werd hem toch dadelijk een opwerping gedaan, die de algemeene toetreding der Commissie uitlokte: Was het voor de Commissie noodig, zelfs aan de herziening van haar ontwerp te denken, zoo zij niet de zekerheid bezat dat de Regee-

ring tot de voorgestelde amendementen toetrad en dat de Vlaamsche groep der Kamer er zich insgelijks bij aansloot? Tot wat dient het, inderdaad, terug te komen op teksten waarover rijpelijk werd beraadslaagd en die reeds een werk van overgang daarstellen, zoo men niet overtuigd was dat de voornaamste belanghebbenden tot het nieuwe ontwerp zouden toetreden?

Ook verzocht de Voorzitter den Eersten Minister zoo goed te wezen aan de Commissie de inzichten van de Regeering te doen kennen, en, van zijnen kant, stemde de heer Ryckmans er in toe, zich te gelasten, bij onze collegas van de Kamer der Volksvertegenwoordigers, stellers van de oorspronkelijke ontwerpen, zich te vergewissen over hunne toetreding tot de voorgestelde overeenkomst.

De Eerste Minister deed aan de Commissie de eer, de uitnoodiging van den Voorzitter in te willigen en, op 15 Februari, was hij op onze vergadering tegenwoordig.

Na hulde te hebben gebracht aan de inzichten welke de indieners van de amendementen hadden geleid, betoogde hij dat, naar de meening van de Regeering, het rechtmatig en noodzakelijk was voldoening te schenken aan de gewettigde eischen der Vlaamschsprekende bevolking; dat, sedert den oorlog, de wil van deze bevolking om gelijkheid van rechten te bekomen met de Franschsprekende bevolking, zich op ondubbelzinnige wijze had doen blijken en dat het voegzaam was aan de aldus uitgedrukte verlangens een zakelijke voldoening te schenken.

De Eerste Minister uitte de meening, dat de amendementen van den heer Braun, welke rekening hielden van de hoofdlijnen van het door de Kamer gestemde ontwerp, namelijk daar zij het regionalistisch beginsel eerbiedigden in zake taalgebruik, op genoegzame wijze de autonomie der gemeenten vrijwaarden, met aan deze toe te laten, met de meerderheid van de twee derde der stemmen eene regeling aan te nemen, verschillend van die welke door het eerste artikel van het ontwerp wordt gehuldigd. In de meening van de Regeering kan het regionalistisch beginsel, — welke in deze voortvloeit uit de gedachte, dat in eene streek, ten bate van de gemeenschap, een overheerschend en hooger recht bestaat voortkomende uit het algemeen gebruik eener bepaalde taal, — niet ontkend worden dan wanneer er, naar een tegenstrijdig gebruik, in eene gegeven localiteit een klaar uitgesproken wil bestaat.

Het ontwerp op de taalregeling zal, overigens, niet eene dwangwet zijn, maar eene wet van zedelijke orde die de gewestelijke gebruiken bevestigt. In die omstandigheden, opdat eene uitzondering op den normalen toestand gebillijkt wordt, is er wat anders noodig dan eene toevallige meerderheid; de beslissing van den gemeenteraad moet de uitdrukking zijn van eene onbetwistbare plaatselijke noodwendigheid, welke alleen door eene uitzonderlijke meerderheid kan blijken. Er moet, overigens, worden opgemerkt dat deze meerderheid slechts gevorderd wordt in een enkel geval, als bij het eerste artikel wordt bedoeld, namelijk : de inrichting van de inwendige diensten der gemeente.

Anderzijds, eerbiedigen de amendementen de persoonlijke vrijheid. Zij laten aan elken burger het vrije gebruik der taal welke hij verkiest. Zij vrijwaren het recht der minderheden met slechts de wilsuitdrukking te eischen van het vijfde der kiesbevolking, ten einde de gemeenten te verplichten om de mededeelingen aan het publiek in de beide landstalen te doen. Zij moeten, ten slotte, aan de Senaatscommissie bevallen waar zij de door haar voorgestane beginselen aannemen voor het regiem der ambtenaren.

De Eerste Minister verklaarde zich, dienvolgens in een doel van eendracht

en verzoening, te vereenigen met de voorstellen van de heeren Braun c. s. Naar zijne meening, zouden deze voorstellen het middel zijn om eene steeds betreurenswaardige botsing tusschen Kamer en Senaat te vermijden en om, dank zij eene oprechte nationale politiek, de eendracht te verwezenlijken, welke onder al de burgers van een zelfde land zou dienen te heerschen.

Hierop antwoordde een lid, dat de bepaling, welke de meerderheid van de twee derde der stemmen vereischte om den toestand te wijzigen, voortvloeiende uit het wettelijk vermoeden vervat in het eerste artikel van het ontwerp, gevaarlijk en onaanneembaar was. Gevaarlijk, dewijl het een voorgaande daartelt dat men gemakkelijk zou doen gelden wanneer men, in andere zaken, de vrijheid der gemeenten zou willen inkorten; onaannemelijk, daar het, zonder genoegzaam gegronde redenen, het algemeen beginsel aantast in zake van beslissingen vanwege de beraadslagende lichamen.

Naar de meening van dezen achtbaren collega, blijkt het echter niet, dat het ontwerp de gewestelijke omschrijvingen eerbiedigt. Waar liggen de grenzen van de taalgemeenten? Is het de provinciale omschrijving welke de gemeente bepaalt? Zijn het de gemeenten die er den grondslag van uitmaken? In de provincie Brabant is het standvastig gebruik, dat in de diensten de Fransche taal wordt gebezigd; drie en tachtig gemeenten van het arrondissement Brussel, op drie en negentig, voeren hunne briefwisseling met de provincie in die taal. Welnu, de wet verandert dit eigenschap. Waarom? Wil men dat het vermoeden, aan de streek gehecht, wordt behouden, 't zij zoo; doch dat het dan ook ten minste wijze wanneer het tegenovergesteld blijkt bij monde van het wettelijk orgaan der gemeente, uitgedrukt door de meerderheid van gemeenrecht! De Minister verklaarde zeer wijselijk dat de kwestie van nationaal belang in een geest van wezenlijke verzoening moest worden opgelost. Gedreven door deze gedachten, heeft de Commissie van den Senaat haar ontwerp geformuleerd. Dit ontwerp eerbiedigt de persoonlijke vrijheid zoozeer als de autonomie der gemeenten. Daarvan moet niet worden afgeweken dan wanneer men de zekerheid bezit dat een ander ontwerp de verworven toestanden, noch de gebruiken en de gewoonten, door den tijd bevestigd, niet zal omverwerpen. Wat zal, bij voorbeeld, de Staat doen voor zekere inrichtingen waar kostgangers van heel het land worden opgenomen? Zoo, bij voorbeeld, de school van Meessen, de weldadigheidsscholen van den Staat; zullen die aan de wet worden onderworpen alleen daardoor, dat zij op Vlaamsch grondgebied zijn gelegen? En, zoo zij, om eenige reden, in eene Franschspreekende provincie werden overgeplaatst, zou dan het taalgebruik aldaar automatisch worden hervormd? Dit is blijkbaar niet aan te nemen. Ook, verzocht het achtbare lid de Regeering met meer nauwkeurigheid de wezenlijke beteekenis van het ontwerp te bepalen en, namelijk, te zeggen in welke voorwaarden de wet van toepassing zou zijn op de betrekkingen tusschen de ministerieele departementen en de onderscheidene diensten van den Staat.

Een onzer achtbare collega's, Waalsch verkozene, drukte de meening uit dat, zoo de kwestie moest onderzocht worden met den wensch om tot bevrediging te geraken, men er niet zou toe komen indien men op den ingeslagen weg bleef voortgaan.

Naar zijne opvatting zijn drie belangen in 't spel: dat van de Vlaamschspreekende bevolking, welke aan hare taal is gehecht, hetgeen men moet bewonderen, dewijl de taalliefde een vorm is van patriotisme; dat van de in 't Fransch opgevoede Vlamingen, welke gelijke rechten eischen als die van hunne broeders die slechts de Vlaamsche taal spreken; eindelijk, dat van de Waalsche collectiviteit. Het Kamerontwerp gaf voldoening aan het eerste

dezer drie belangen. Dat van de Senaatscommissie stelde daartegenover de volstreekte vrijheid en handhaafde den bestaanden toestand waartegen men in verzet komt. De door den heer Braun voorgestelde regel der twee derde is, ontegensprekelijk, van transactionneelen aard. Zal deze meerderheid moeilijk te verkrijgen zijn? Zal, ten gevolge van dezen eisch, de Fransche taal uit de gemeentediensten worden verwijderd? Dit zou betreurenswaardig zijn; doch, zoo de gemeenteraad het aldus besliste, waarom zou men zich er niet bij neerleggen? Wat het belang der Waalsche collectiviteit aangaat, dit is er tegen dat men voor hem wetten maakt. De Walen kennen geen taalstrijd; de kwestie wordt enkel gesteld voor het tweetalig Vlaanderen; zij betreft geenszins de Franschsprekende provinciën. De wet van 1878 heeft deze feitelijkheid erkend; zij was slechts van toepassing op de Vlaamschsprekende provinciën; de besluiten van Koning Willem, in 1819-1821, betroffen ook geene andere dan deze provinciën.

Eveneens was het gesteld met het ontwerp van den achtbaren heer Pussemier. De Taalcommissie van de Kamer was het, die de wet tot geheel het land heeft uitgebreid; doch, niemand heeft gezegd waarom. Welnu, de gedachte dat men het Vlaamsch in Wallonië wilde binnenbrengen, heeft aldaar de bevolking zeer ontroerd en een hevige tegenkanting verwekt. Men schaffe de tweede paragraaf van het eerste artikel af en talrijke vertegenwoordigers van het Waalsche land zullen dan den regel der twee derde aannemen.

Een lid, dat de amendementen had medeonderteeekend, verklaarde, in een geest van verzoening, daartoe te zijn bijgetreden, met de hoop dat de bemiddelende regeling, welke de Regeering heeft aangenomen, ook door de Kamer zou worden goedgekeurd. Zoo zij daaromtrent geen zekerheid bezat, zou zij de uitzonderlijke meerderheid der twee derde niet aannemen, welke op een gevaarlijk beginsel berust. Doch het is noodig tot een oplossing te komen. De toegevingen welke de aan de Commissie onderworpen amendementen doen aan de voorstanders van het door de Commissie opgemaakte ontwerp, verdienen dat de Senaat er zich bij aansluit. Inderdaad, de amendementen verwijderen het gevaar der bestuurlijke scheiding; zij schaffen de ministeriele tusschenkomst af, welke te voren werd vereischt om aan den gemeenteraad toe telaten over de keus der taal te beslissen, wanneer de meerderheid van de inwoners eener gemeente eene andere taal spreekt dan die der streek; zij eerbiedigen de rechten der minderheden en streven er naar om 's Lands eenheid te verwezenlijken. Het achtbaar lid kan er echter niet in toestemmen Wallonië in deze wetgeving niet te begrijpen. De wet moet, in Wallonië, de Vlaamschsprekende minderheden beschermen evenals zij in het Vlaamsche land de belangen der Franschsprekende minderheden moet vrijwaren.

En de Vlaamschsprekende Belg heeft het recht zich in de Franschsprekende provinciën zoo goed thuis te gevoelen als de Waal er belang bij heeft, wanneer hij zich in het Vlaamsche land bevindt, de verordeningen en reglementen te kennen welke de algemeenheid der burgers aanbelangen. De te stemmen wet moet dus algemeen zijn en van toepassing op gansch het land.

De achtbare heer Ryckmans verklaarde, dat hij terecht ter Commissie mocht bevestigen, dat de stellers van het ontwerp der Kamer, in een geest van verstandhouding en van bezadiging, zouden instemmen met de amendementen van de heeren Braun c. s. Hij zegt geraakt te zijn door het feit, dat hij bij zijne Waalsche collega's het vurig verlangen heeft waargenomen om, door middel van wederzijdsche toegevingen, tot eene oplossing te geraken van het moeilijk vraagstuk betreffende het gebruik der talen; doch nogmaals drong hij aan op de noodzakelijkheid om, binnen korten tijd, tot een uitslag te komen. Zijns erachtens, vindt de indeeling van het land in drie categorieën belanghebbenden geene reden van bestaan. Niemand

denkt eraan de persoonlijke rechten van den burger te krenken ; zooals eertijds zullen zij de taal hunner keuze blijven spreken en geen enkel ontwerp heeft ten doel, de rechten der bevolking van de gewesten van Fransche taal te verminderen. Maar, wanneer het aan enkelen belijft, zich te vestigen in eene streek waar de overgrootste meerderheid der inwoners Vlaamsch spreekt, is het niet aan te nemen, dat deze minderheid, welke ook haar invloed weze, beweren zou de wet aan de meerderheid te spellen. Deze enkele beschouwing schijnt hem voldoende om het ontwerp te billijken.

Gehoor gevend aan het verlangen dat hem werd uitgedrukt, heeft de Eerste Minister in de navolgende nota de uitleggingen verstrekt, welke hem gevraagd waren over de beteekenis van het ontwerp en dezer toepassing :

« Om de draagwijdte van de wet op het gebruik der talen in bestuurszaken vast te stellen, moet men beginnen met zich volstrekt te houden aan de juiste beteekenis der voorschriften door de Kamer aangenomen ; deze mogen nooit worden verklaard door middel van vergelijking. Bij artikel 23 der Grondwet wordt, inderdaad, het beginsel der vrijheid van talen vastgesteld. Bij dezelfde bepaling worden de gevallen, waarin van dit beginsel mag wordt afgeweken, vastgesteld ; het wetsontwerp streeft er naar om de wijze duidelijk te maken, waarop deze afwijking kan geschieden ; vermits eene uitzondering op een algemeenen regel wordt voorzien, mag deze uitzondering in rechtsbeginsel geene verklaring bij vergelijk bevatten.

» Daarenboven, moet men de beteekenis der woorden, welke de makers der wet hebben gebruikt, juist verstaan. Aldus mogen de woorden « centraal bestuur » niet in hunne juridische beteekenis worden genomen ; daaronder worden niet verstaan de bestuursdiensten welke afhangen van het bestuurlijk hoofdbestuur in tegenstelling van de provinciale en gemeentelijke besturen, maar wel de diensten welke in de Ministerieele Departementen zijn vereenigd.

» Aldus moeten bij « ondergeschikte besturen » niet begrepen worden de zelfstandige diensten welke door de ondergeschiktheid afhangen van het centraal bestuur, zooals zijn de provinciën en de gemeenten, maar wel de diensten welke toebehooren aan het centraal bestuur en, verspreid over het land, afhangen van de onderscheidene ministeriën. De bewoording « bestuur » moet, feitelijk, verstaan worden in den zin van « bestuursdiensten ».

» Ten opzichte van de staatsbedrijven, de geconcedeerde ondernemingen, enz., moet men niet uit het oog verliezen, dat de wet daarop niet kan worden toegepast tenzij binnen de juiste perken door artikel 23 der Grondwet aan den wetgever toegewezen voor de afwijkingen op het vrij gebruik der talen.

» Daaruit volgt dat de staatsbedrijven en de geconcedeerde ondernemingen onderworpen worden aan de wet, in zoo verre zij den hun toevertrouwd openbaren dienst betreffen, doch dat zij buiten de wet staan voor al de daden welke eigen zijn aan de maatschappij, als maatschappij.

» Uit de verklaring welke wij daarover gaven van de terminologie der wet blijkt wel, dat door « bestuur » moet worden verstaan de regeling der ambten en der ambtenaren, welke afhankelijk is van de uitvoerende macht. Daaruit volgt dat de nieuwe bepalingen niet kunnen uitgestrekt worden tot de ambten en de ambtenaren van de rechterlijke orde, vermits deze door de Grondwet werd opgericht als eene afzonderlijke macht die onafhankelijk is van de uitvoerende of bestuursmacht.

» In denzelfden gedachtengang mag ook het leger niet worden beschouwd als eene bestuursinrichting ; het is afhankelijk van de macht welke door artikel 68 verleend wordt aan den Koning om bevel te voeren over de krijgsmachten te land en te water en om den oorlog te verklaren.

» De rechterlijke orde en het leger blijven dus buiten de door de Kamer

goedgekeurde wet gesloten, zooals zij, overigens, buiten de wet van 22 Mei 1878 waren gesloten, welke wet thans dient te worden vervangen.

» In het leger wordt, trouwens, het gebruik der talen geregeld door eene wet van 2 Juli 1913, waarop door het aanhangig ontwerp geenszins inbreuk wordt gemaakt.

» Vermits het bestuur, waardoor de uitoefening van de uitvoerende macht verzekerd wordt, alleen bij deze nieuwe wet betrokken wordt, ontsnappen noodzakelijkerwijs verschillende diensten geheel of gedeeltelijk aan de toepassing der wet ; aldus zijn de diensten van het Ministerie van Buitenlandsche Zaken, van het Ministerie van Koloniën en van het Openbaar Onderwijs.

» De bedrijvigheid van het Ministerie van Buitenlandsche Zaken vindt haren oorsprong niet in de uitoefening van de uitvoerende macht, maar wel in het voorrecht dat de Koning heeft om internationale verdragen te sluiten ; zij bestaat in de regeling van onze buitenlandsche betrekkingen ; de door haar vervulde bestuurlijke zending blijft dus vreemd aan de uitvoering der wetten, zooals dit door artikel 67 der Grondwet wordt bepaald.

» Hetzelfde geldt voor het Ministerie van Koloniën, tot stand gebracht buiten het kader der door de Grondwet ingestelde machten en enkel om te waken op de tenuitvoerlegging van de bijzondere wetten welke de Kolonie beheerschen.

» Het openbaar onderwijs, in zijn wezen beschouwd, is ook niet, in den waren zin der wet, een bestuurlijke dienst ; deze beambten zijn geene ambtenaren in de bestuurlijke orde ; zij moeten niet medewerken aan de uitvoering der wetten, maar hunne zending bestaat in het verspreiden van de weldaden der wetenschap onder het volk. Onder deze omstandigheden kunnen de nieuwe bepalingen, in dit vak, de toepassing niet vinden, welke de wetgever heeft willen voorbehouden aan het eigenlijke bestuur.

» De wet, in hare beteekenis, vergt insgelijks eene nadere bepaling wat de provinciale- en de gemeentebesturen betreft.

» Onder de toepassing van de wet van 1878, kwam niets de vrijheid van het taalgebruik belemmeren in de provinciën en de gemeenten. Voortaan zullen hunne bestuursdiensten onderworpen zijn aan de wettelijke bepalingen. In de terminologie der wet moet men echter onder « bestuursdiensten » verstaan, de instellingen waardoor de uitvoering der wetten en der besluiten wordt verzekerd en welke noodzakelijkerwijs vreemd zijn aan de beraadslagende Kamers. Kortom, de beraadslaging ontsnapt aan de toepassing der wet ; alleen op de uitvoering komt deze van toepassing.

» De woorden « gemeentelijke bestuursdiensten » sluiten insgelijks buiten de toepassing der wet, de bergen van barmhartigheid, de bureelen van weldadigheid, de burgerlijke godshuizen, de kerkfabrieken, deze alle zijnde instellingen welke een eigen bestaan hebben en geenszins mogen worden gerangschikt binnen de reeks der gemeentelijke bestuursdiensten ».

Deze nota gaf aanleiding tot onderscheidene opmerkingen.

Een lid beweerde dat de Regeering niet gebonden was door de verklaringen van den Minister van Binnenlandsche Zaken en dat tal van Ministers hunne vrijheid hadden behouden betreffende de aanhangige vraagstukken.

Een ander lid was van gevoelen, dat de verklaring welke van het ontwerp door de nota werd gegeven, in zulke mate de toepassing der wet beperkte, dat deze daardoor onaannemelijk werd.

Een lid deed opmerken dat het ontwerp der Kamer slechts eene enkele wet afschafte, deze van 22 Mei 1878, en dientengevolge de andere wetten handhaafde, waardoor de zaak op taalgebied wordt geregeld. Nu, voor het

leger, regelt de wet van 2 Juli 1913, in een bijzonder hoofdstuk « het gebruik van het Vlaamsch en van het Fransch in de betrekkingen met den troep, het publiek en de bestuursoverheden ». Ongetwijfeld hebben de stellers van het ontwerp der Kamer deze wetgeving niet willen wijzigen !

Hetzelfde geldt voor het onderwijs : het is niet waarschijnlijk dat men wijziging heeft willen brengen in de talrijke wetten, en nog meer talrijke besluiten, welke betrekking hebben op deze zoo ingewikkelde zaak van het hooger, middelbaar en lager onderwijs. Wie heeft er ten slotte aan gedacht, voor de koloniën en de buitenlandsche betrekkingen het Vlaamsch te eischen? Voorzeker niemand. Wanneer dus door de nota der Regeering de toepassing der komende wet wordt beperkt, heeft men slechts de beginselen der bestaande wetgeving geërbiedigd. Wil men deze miskennen, dan hoeft men zich daarover duidelijk te verklaren. Doch, binnen de perken der nota — misschien behoudens enkele nog te bepalen uitbreidingen — heeft de achtbare schrijver de door de hh. Braun e. s. voorgestelde amendementen verdedigd als zijnde van zulken aard dat zij, door middel van overeenkomst welke zoo vurig in het Vlaamsche land wordt gewenscht, een einde zullen maken aan de zware moeilijkheden welke uit het vraagstuk werden geboren en door den politieken drift worden in 't leven gehouden. Gewis is het, zijns inziens, betreurenswaardig, dat het beginsel der normale meerderheid wordt miskend; doch wanneer de vrede tegen dien prijs wordt gekocht, dan is het beter, in een enkel geval, een meerderheid bij uitzondering aan te nemen dan eene gevaarlijke beroering te laten voortwoekeren en eene bestendige oorzaak van verdeeldheid en tweedracht te la'en voortbestaan.

Na deze gedachtenwisseling is uwe Commissie overgegaan tot de stemming over paragraaf 3 van artikel 1 der amendementen. Met vijf stemmen tegen vijf werd de meerderheid van de twee derde afgewezen. Met acht stemmen tegen twee heeft men aangenomen, de woorden : « bij meerderheid van twee derde hunner leden » te laten wegvallen.

Een voorstel tot vervanging dezer woorden door « bij meerderheid hunner leden » werd werworpen met vier stemmen tegen vier. De leden die tegen het voorstel stemden, gaven als reden van hun verzet op, dat zij geene nieuwigheid hoegenaamd wilden invoeren in de regels door het gemeenrecht aangenomen om de meerderheid in de gemeenteraden vast te stellen.

Na deze stemming is uwe Commissie overgegaan tot het onderzoek der gewijzigde artikelen.

EERSTE ARTIKEL

In strijd met de meening, in de nota der Regeering uitgedrukt, was uwe Commissie van gevoelen, dat er geene reden bestond om buiten de toepassing der wet te stellen, de openbare overheden welke afhankelijk zijn van de gemeente, zooals de burgerlijke godshuizen, de bureelen van weldadigheid, de kerkfabrieken, de bergen van barmhartigheid. Ten einde allen twijfel te weren, stelt zij voor, deze onderscheidene overheden in den tekst te vermelden.

Tot nadere bepaling van de beteekenis der paragraaf heeft zij, anderdeels, deze aangevuld met eene bepaling betreffende de briefwisseling, waardoor de te gebruiken taal de betrekkingen zal regelen van de gemeente niet enkel met de ondergeschikte overheden en de middenbesturen der openbare overheden welke aan de wet onderworpen zijn, maar ook met de middenbesturen van den Staat.

De aldus gewijzigde paragraaf 1 en paragraaf 2 werden goedgekeurd met zes stemmen tegen twee en twee onthoudingen.

In paragraaf 3 werden twee wijzigingen gevraagd.

Een lid was van oordeel, dat alleen de gemeenteraden moesten gemachtigd zijn om eene andere taal dan die bij de vorige paragrafen voorzien, te gebruiken, en stelde dienvolgens voor, de woorden « de provinciale raden » te laten wegvallen.

Dit voorstel werd met zes stemmen tegen twee verworpen.

Een ander lid kwam in verzet tegen het gebruik in paragraaf 3, van de woorden : « dat het vrij staat gebruik te maken van de eene en de andere landstaal », en stelde voor deze te vervangen door : « dat het vrij taat gebruik te maken *tegelijktijd* van beide landstalen of *onverschillig* van eene van beide ». Hij verklaarde de gedachte welke hij aldus wilde uitdrukken als volgt : Onderstellen wij een schepene van eene Vlaamsche stad, die verplicht is, voor de diensten afhangende van zijn bestuur, de Vlaamsche taal te gebruiken. Bij de voorziene meerderheid laat echter de raad hem toe, voor zijne diensten gebruik te maken van de Fransche taal. Deze beslissing heeft voor gevolg, dat hij gemachtigd wordt te handelen naar gelang de omstandigheden, hetzij dus de Fransche of de Vlaamsche taal te gebruiken, doch de Fransche en de Vlaamsche taal zullen niet *tegelijktijd* worden aangewend !

Tegen dit voorstel werd ingebracht dat het woord « *concurrerement* » beteekent « door mededinging » en bijgevolg niet de bedoelde gedachte weergeeft ; dat de tekst der amendementen tot geen misverstand hoegenaamd aanleiding geeft en toelaat de beide talen te *gelijktijd* of afzonderlijk te gebruiken, naar believen van den dienstoverste die door den raad gemachtigd is de tweede landstaal te gebruiken ; dat bijgevolg de tekst der amendementen dient te worden gehandhaafd.

De voorgestelde wijziging werd met zeven stemmen tegen ééne verworpen.

Mag men, eens de beslissing betreffende de tweede landstaal genomen, daarop nog terugkomen ?

Tal van leden wenschten dat de beslissing slechts voor een tijdsverloop van twee jaren zou geldig zijn en dat aldus het vraagstuk op geregelde tijdstippen terug in behandeling zou worden gebracht.

Anderen, integendeel, zagen liever dat de raad voor een bepaald tijdsverloop gebonden ware, en dat het vraagstuk voor het verloop van dezen tijd niet terug in behandeling kon worden gebracht. Zij stelden een termijn van drie jaren alvorens hetzelfde vraagstuk weer in behandeling kon komen.

Een en ander voorstel werd verworpen met vier stemmen tegen vier.

Het vraagstuk zou geen werkelijk belang opleveren ten ware de noodzakelijkheid van eene meerderheid der twee derden gehandhaafd bleve tot aanneming van de tweede landstaal.

Onder de omstandigheden waaronder artikel 1 werd goedgekeurd, verliest deze noodzakelijkheid alle belang.

Eene toevoeging aan artikel 1 werd eenparig goedgekeurd. Het ontwerp zegt niet nadrukkelijk dat, wanneer eene gemeente hare taal heeft gekozen of gedwongen is eene bepaalde taal te gebruiken, al de openbare overheden waarvan zij afhankelijk is, gehouden zijn zich naar deze taal te gedragen. Er wordt er aan herinnerd, dat op dit stuk de grootste de kleinste volge. Voorgestelde paragraaf 4 heeft ten doel deze gedachte in een wetstekst om te zetten. Ongetwijfeld zal de Senaat daaraan zijne goedkeuring hechten.

ART. 2.

Een lid uitte de meening, dat ten aanzien van het feit, dat door de Commissie de uitzonderlijke meerderheid van paragraaf 3 van artikel 1 werd

verworpen, artikel 2 overbodig was. Inderdaad, zegde hij, vermits de gemeenteraad, bij meerderheid van stemmen, de door de wet voorziene regeling mag vervangen door de regeling naar zijne beliefte, is het niet meer noodig voor het arrondissement Brussel een bijzonderen toestand te voorzien.

Daartegen werd aangevoerd dat door de amendementen voor de gemeenten der Brusselsche agglomeratie een bevoorrechte toestand wordt in het leven geroepen, toestand die verschilt met het overige gedeelte des lands. Het wettelijk vermoeden uit artikel 1 bestaat niet voor die gemeenten en de wet komt niet tusschenbeide om aan deze streek eene bepaalde taalregeling op te leggen. Artikel 2 is dus onontbeerlijk om de regeling vast te stellen, waaronder deze gemeenten het gebruik der talen op hun grondgebied zullen stellen.

De Commissie sloot zich bij deze opmerkingen aan.

Tal van leden verzetten zich tegen de slotalinea van paragraaf 3 van het artikel, beweerende dat de woorden « mits de Fransche en de Vlaamsche taal werkelijk gelijkgesteld worden » geene beteekenis hebben, zoo de gelijkheid feitelijk is, zegt men, bestaat ze, en waarom dan in de wet schrijven, dat ze moet geeërbiedigd worden? Wat beteekent, anderdeels, eene werkelijke gelijkheid tusschen twee talen? Deze woorden zeggen niets.

Een lid stelt voor te zeggen: « met aan de beide landstalen gelijken eerbied te verzekeren. »

Een ander zou liever bij de feiten zijn gebleven met den gewraakten zin te vervangen door de woorden: « met inachtneming van de taal door de gemeenten aangenomen ».

Een derde lid stelde volgenden tekst voor: « met inachtneming van de beslissingen der plaatselijke besturen ».

Deze laatste lezing werd aangenomen met vijf stemmen tegen drie.

Eenparig stellen de leden van uwe Commissie u voor, de eindparagraaf van het artikel te doen wegvallen. Zij is van meening dat de aanduiding van de gemeenten, die zullen genieten van het stelsel voorzien in artikel 2, niet kan overgelaten worden aan de Regeering, maar enkel mag toebehooren aan de wetgevende macht.

Anderzijds heeft zij de opsomming aangevuld met bij de gemeenten bedoeld in het ontwerp, te voegen de gemeente Sint-Pieters-Woluwe, die in gelijken toestand verkeert als de gemeente Sint-Stevens-Woluwe.

ART. 3

Behalve eene wijziging die de draagwijdte van dit artikel nader omschrijft en geene nadere verklaring vergt, werd dit artikel aangenomen.

Wat de aanduidingen van de volkstelling betreft, werd er op gewezen dat, volgens de vragenlijst waarop de inwoners hebben te antwoorden, ieder van hen verzocht wordt aan te geven welke taal hij gewoonlijk gebruikt, of hij er meer dan een spreekt, en dat de personen in de eene of andere categorie worden gerangschikt volgens de taal die zij gewoonlijk gebruiken. 't Is op grond van deze aanduidingen dat de Senaat paragraaf 1 van artikel 3 zal goedkeuren.

ART. 4.

Een lid stelde voor, de provinciën, waar al de gemeenten niet dezelfde taal gebruiken, te ontslaan van de verplichting de berichten en mededeelingen aan 't publiek in de twee talen bekend te maken.

Daar werd op geantwoord, dat de berichten en mededeelingen die dienen aangeplakt, niet enkel de provincie, waarvan ze uitgaan, aanbelangen, maar alle Belgen ; het is dus billijk dat het voor allen mogelijk weze de reglementen en ordonnantiën te lezen die toepasselijk zijn op de burgers in 't algemeen, en wel inzonderheid deze die betrekking hebben op het wagenverkeer en de politie.

De voorgestelde wijziging werd met eenparigheid van stemmen verworpen.

Een tweede voorstel, tot vervanging van paragraaf 3 van het artikel door de bepaling van artikel 7 van het ontwerp der Commissie, waarbij het referendum werd ingesteld, werd verworpen door de meerderheid van de leden der Commissie. Deze was van meening dat het recht der minderheden gevrijwaard wordt door het recht, gewaarborgd aan een vijfde gedeelte van het kiezersaantal, door middel van request de mededeeling in de twee talen te eischen van de berichten die het publiek aanbelangen, en dat het onnoodig was te dien einde eene ingewikkelde en geldeischende volksraadpleging te organiseren, die in sommige gevallen leiden zou tot eene nuttelooze opschudding.

Een lid uitte de meening dat er ten minste van de onderteekenaars van het request diende geëischt te worden, dat zij de tweede taal kenden, en konden lezen en schrijven.

Daarop werd geantwoord dat een kiezer het belang van zijn buurman even na ter harte kan nemen als zijn eigen welzijn, en dat het dus aan iederen burger moet toegelaten zijn te handelen in de plaats van zijn medeburger die in eene tweede taal mededeeling verlangt van de officieele berichten ; dat men dienvolgens van de requeranten niet moest eischen dat zij zelf de tweede taal kenden.

Wat betreft het vaststellen van te kunnen lezen of schrijven, het uitvoeren van die voorwaarde zou waarlijk al te moeilijk zijn dan dat men er zich te dezer zake zou kunnen mede bezighouden.

Het voorstel werd door uwe Commissie met eenparigheid der negen aanwezige leden verworpen.

ART. 5.

Een lid vroeg aan de onderteekenaars van de amendementen de betekenis van dit artikel nader te willen bepalen.

De achtbare heer Braun erkende dat de eerste paragraaf niet anders dan eene beginselverklaring is, waarvan 't eenig doel is de volstreckte gelijkheid te bevestigen van de rechten der Vlaamschsprekende en der Franschsprekende bevolking ; maar dat de overgangstoestand tusschen het oogenblik waarop de wet van kracht zou worden, en dit waarop al de bepalingen van artikel 6 in toepassing zouden komen diende geregeld te worden ; dat paragraaf 2 nutteloos werd na de aanneming door de Commissie van de laatste paragraaf van artikel 1 en van de wijziging door deze aangebracht aan de laatste paragraaf van artikel 3.

Op grond daarvan heeft uwe Commissie het nuttig geoordeeld eenerzijds de eerste paragraaf van artikel 5 te vervangen door artikel 14 van haar ontwerp, en daarvan eene overgangsbepaling te maken ; anderzijds de tweede paragraaf van artikel 5 te doen wegvallen.

Met eenparigheid van de negen aanwezige leden worden deze wijzigingen u onderworpen. De overgangsbepaling staat in het gewijzigd ontwerp onder artikel 12.

ART. 6.

Een lid beweerde dat het gevaarlijk was door eene enkele wetsbepaling de regelen, die de ambtenaren op taalgebied hebben te volgen, voor te schrijven. De noodwendigheden van den dienst verschillen, meent hij, van departement tot departement, ambten van zeer veranderlijken aard brengen verschillende verplichtingen mede ; het is gevaarlijk door één en hetzelfde voorschrift de verplichtingen van al de ambtebaren te willen regelen. Er zou eene bijzondere wet, op te maken met de medewerking van het centraal bestuur en van de statistiek, noodig zijn om te onderzoeken wat in de verschillende gevallen passend is. Artikel 6 zou dus uit het ontwerp moeten verwijderd worden.

Een lid antwoordde dat het wegvallen van artikel 6 het ontwerp, dat een geheel vormt, zou vernietigen. De Senaatscommissie zag in de vrijheid der gemeente de belooning voor de toegeving door de Walen gedaan in zake tweetaligheid. Wordt deze vrijheid ook verminderd door de amendementen van de hhr. Braun c. s., is dit nog geene reden om het beginsel zelf van artikel 6 te laten varen. Maar misschien is men te ver gegaan, en naar de meening van het achtbaar lid diende men de uitzondering uit te breiden die de heer Braun zeer wijselijk heeft toegevoegd aan paragraaf 5 van artikel 6.

Als een voorbeeld van de volstrekte nutteloosheid, voor zekere ambten, de twee talen op te leggen, haalde een ander lid aan, tot staving dier beschouwingen, den dienst van het observatorium, en den geologischen dienst. Hoe kan de kennis van het Fransch en het Vlaamsch van eenig nut zijn, zegde hij, voor degenen die enkel met de sterren hebben te spreken of die zich toeleggen op het onderzoek van de ingewanden der aarde ?

Een lid vond bezwaar in de beperkingen waarmede men het ontwerp scheen te willen omringen. De nota van den Eersten Minister had de toepassing van de wet reeds beperkt op eene wijze die bezwaarlijk is aan te nemen. En nu tracht men weer te tornen aan de verplichting, die het ontwerp oplegt aan de ambtenaren, de twee talen te kennen. Zoo men in het ontwerp uitzonderingen aanneemt, die zich niet streng zouden beperken tot eenige wel omschreven gevallen, zou men alle slag van misbruiken laten binnen-sluipen.

Het voorstel tot uitschakeling werd verworpen met zeven stemmen tegen twee.

Het voorstel aan paragraaf 5 van artikel 6 den zin toe te voegen : « evenals de kandidaten voor een ambt of eene betrekking, welke een met redenen omkleed Koninklijk besluit niet rangschikt onder die waarvoor de kennis eener tweede taal noodig is », werd aangenomen met zeven stemmen tegen twee.

Het bepaalde in de eerste paragraaf van artikel 6 werd aan een lang onderzoek onderworpen.

Verscheidene leden waren van meening dat de in dit artikel vervatte verplichting, de Vlaamsche taal te kennen om tot een Staatsambt benoemd te worden in 't Vlaamsche land, en de Fransche taal om tot een Staatsambt benoemd te worden in 't Waalsche land, in die bewoordingen te overdreven streng was. Zij namen wel aan dat alwie candidaat is voor een ambt de taal moet kennen van de bevolking waarmede dit ambt hem in betrekking stelt ; maar waarom een ambt, dat de kennis van twee talen vereischt, ontzeggen aan een candidaat, die de taal vereischt voor dit ambt en al de bekwaamheden om het passend te vervullen bezit ?

Een lid stelde voor de eerste paragraaf van artikel 6 te vervangen door

artikel 9 van het ontwerp der Commissie dat, zijns inziens, aan alle verlangens te gemoet komt. Wanneer de ambtenaren of bedienden door hun ambt verplicht zijn in voeling te komen met het publiek, moeten zij noodwendigheidshalve de taal van het publiek kennen; zoo men verder gaat dan stelt men onredelijke eischen.

Een ander lid oordeelde het onaanneemlijk dat men in het Vlaamschsprekende gedeelte van 't land bedienden zou aanstellen die het Vlaamsch niet zouden kennen, evenals er niemand zou dulden dat men in Wallonië bedienden zou benoemen die de Fransche taal niet zouden kennen. Het beginsel van artikel 6, eerste paragraaf, moet geëerbiedigd worden.

Met acht stemmen tegen één besloot de Commissie paragraaf 1 van artikel 6 te vervangen door den tekst van artikel 9 van haar eerste ontwerp, en er eene afzonderlijke bepaling van te maken die in het ontwerp als artikel 5 zou voorkomen. De reden van die afscheiding is dat in artikel 5 gesproken wordt over de beambten en bedienden die niet behooren tot het centraal bestuur; de andere paragrafen van artikel 6 regelen den toestand van diegenen dezer ambtenaren die ingeschreven zijn in de kaders van 't centraal bestuur.

Bij paragraaf 2 van artikel 6 stelde een lid voor, aan degenen die zich candidaat stellen voor een ambt in 't provinciaal bestuur van Brabant dezelfde verplichtingen op te leggen die, op gebied van de talen, worden opgelegd aan de kandidaten voor de ambten in 't centraal bestuur van den Staat, en in de gemeentelijke besturen van de Brusselsche agglomeratie. Van 't oogenblik af dat de wet voor de Brusselsche agglomeratie aannemingsvoorwaarden stelt voor de gemeenteambten, moet zij dit, zijns erachtens, ook doen voor het provinciaal bestuur van Brabant dat met de gemeentebesturen van deze provincie dagelijks in betrekking staat.

Een ander lid was van meening dat de wetgever zich niet diende bezig te houden met de voorwaarden van de benoeming der gemeentebeambten. Moest men in dien zin beslissen, dan zou men daardoor de keuze van de gemeentebeheerders aan banden leggen, wat onaanneemlijk is.

Een lid antwoordde dat de wet enkel het gebruik bekrachtigt en in eene onbetwistbare noodwendigheid voorziet.

Het voorstel om uit den tekst de woorden: « of in de gemeentebesturen van de Brusselsche agglomeratie » te doen wegvallen werd verworpen met zes stemmen tegen drie en één onthouding.

Het toevoegen der woorden: « in het provinciaal bestuur van Brabant », werd aangenomen met zeven stemmen tegen twee en één onthouding.

ART. 7.

Een lid vroeg of in steden als Antwerpen, Brussel, Gent, de beambten van de Staatsbesturen niet zouden moeten bij machte zijn zich uit te drukken in de twee talen. België's handels- en nijverheidsbetrekkingen met den vreemde eischen dringend, meent hij, dat alle beambten van posten en telegraphen, evenals van spoorwegen, den toldienst en andere Staatsdiensten, Fransch en Vlaamsch kunnen lezen en zich in beide talen kunnen uitdrukken. Moest de wet een ander stelsel dulden of opleggen, zou zij niet aanneembaar zijn.

De Eerste Minister, aan wien over dit punt ophelderingen werden gevraagd, was zoo goed aan de Commissie navolgende inlichtingen te verstrekken:

« De Senaatscommissie voor binnenlandsche zaken heeft de meening van de Regeering gevraagd om te weten of, krachtens het wetsvoorstel over

het gebruik der talen, de beampten van het bestuur van spoorwegen, posten en telegraphen, van den toldienst en de accijnzen en andere Staatsinstellingen nog zullen verplicht zijn zich uit te drukken in het Vlaamsch of in het Fransch, volgens de taal die het publiek gebruikt.

» Ik heb de eer U te laten weten dat deze kwestie in bevestigenden zin moet worden opgelost.

» Geen twijfel kan te dien aanzien bestaan, vermits artikel 7 van het ontwerp door de Kamer aangenomen, het publiek vrijlaat de taal zijner keuze te gebruiken in zijne betrekkingen met het bestuur, en de besturen, en dus ook de ambtenaren, verplicht zich naar die keuze te gedragen.

» De eenige uitzondering op dien regel is dat de besturen, in de gemeenten van minder dan 15,000 inwoners, — en het geldt hier de plaatselijke besturen — niet zullen verplicht zijn zich te schikken naar die keuze, omdat het vermoedelijk vaak moeilijk zal zijn in de gemeenten van minder belang de personen te vinden om het voorgeschrevene in artikel 7 na te komen.

» Maar in die bepaling is wel begrepen dat zelfs in deze gemeenten de ambtenaar rekening moet houden met de taal die het publiek gebruikt, indien hij bij machte is in deze taal te antwoorden, en dat hij tegen den wil van den wetgever zou ingaan indien hij, de taal van den persoon kennende, weigerde dezen in die taal te antwoorden.»

De belangrijkheid van deze verklaring zal aan den Senaat niet ontgaan.

Een lid uitte nochtans de meening dat de bepalingen van artikel 7 slechts eene herhaling zijn van de artikelen 3 en 4; dat in ieder geval het punt in artikel 7 behandeld, meer nauwkeurig is bepaald dan in artikel 4 van het ontwerp der Senaatscommissie en dat men wel zou doen artikel 7 te vervangen door voornoemd artikel 4.

Een lid deed opmerken dat, zooals blijkt uit het antwoord van den Eersten Minister, het hier geldt de mondelinge en particuliere betrekkingen tusschen de besturen en de particulieren; dat de particulieren het onbetwistbaar recht hebben zich te richten tot de besturen in de taal die zij verkiezen te gebruiken, en dat er enkel dient bepaald te worden welke in dergelijk geval de verplichtingen zijn van de besturen tegenover de particulieren. In dit opzicht omvatten het ontwerp van de Kamer en de amendementen van de hh. Braun c. s. niet al de gevallen, en het stelsel van de Commissie van den Senaat is naar zijne meening, vollediger. Hij steunt dus de voorgestelde vervanging.

Een lid haalde enkele voorbeelden aan om duidelijker te bepalen wat er moet voorzien worden. De stad Luik schrijft in het Fransch aan een Antwerpenaar. Deze is vrij te antwoorden in het Vlaamsch of in het Fransch, naar goeddunken. Een Antwerpenaar schrijft aan de stad Luik in het Vlaamsch, de stad heeft het recht te antwoorden in het Fransch; maar zij kan in 't Vlaamsch antwoorden, naar het haar belieft. Indien een burger eener Waalsche gemeente in het Vlaamsch schrijft aan een ambtenaar wiens gebied gemeenten omvat met Fransche en met Vlaamsche taal, zal die ambtenaar in 't Vlaamsch moeten antwoorden. Veronderstellen wij ten slotte dat eene Vlaamsche gemeente in het Vlaamsch schrijft aan een harer inwoners, antwoordt de inwoner in het Fransch, zal niets de gemeente kunnen beletten de briefwisseling in de Fransche taal voort te zetten, indien haar dat belieft. Naar de meening van dit lid — en uwe Commissie sloot zich daar eenparig bij aan — dienen de openbare besturen zich te schikken naar de particulieren in het vrij gebruik dat zij maken van artikel 23 der Grondwet, maar niet hen te dwarsboomen of drukking op hen uit te oefenen tot het doen gebruiken van de eene taal in plaats van de andere. De bepalingen die dit doel meest benaderen zullen de beste zijn.

Onder die voorwaarden en na deze verklaringen werd het vervangen

van artikel 7 door artikel 4 van het ontwerp van den Senaat zonder verzet aangenomen.

ART. 10.

Om de verkregen rechten nog verder te eerbiedigen en in niets te kort te doen aan den stand der beambten, bedienden en ambtenaren die in de kaders zijn getreden, — wanneer er geen sprake van was de wet van 22 Maart 1878 te wijzigen, — stelde een lid voor het voordeel van paragraaf 2 van artikel 10 der amendementen Braun c. s. uit te breiden tot al degenen die werden benoemd vóór 1 Januari 1920.

Een lid oordeelde dat eene dergelijke toegeving te ver ging ; het voorstel werd evenwel aangenomen met zeven stemmen tegen twee.

De artikelen 7*bis*, 8, 9 en 11 gaven geene aanleiding tot opmerkingen.

Zooals het ontwerp uit de beraadslagingen van uwe Commissie komt, werd het aangenomen met vier stemmen tegen twee en drie onthoudingen. De leden die zich hebben onthouden hielden er aan hunne stemming te verklaren.

Twee hunner verklaarden dat zij, aanhangers van het ontwerp met de twee derden voorzien in het eerste artikel, er zich niet hebben kunnen bij aansluiten eens dat deze hoofdzakelijke bepaling wegviel. Zij hebben niet tegen het ontwerp gestemd omdat zij het meerendeel der bepalingen goedkeuren.

Het derde lid verklaarde dat het ontwerp hem geen voldoening schonk wat betreft de toepassing die het zou medebrengen voor de Staatsdiensten. De toestand der gemeente- en provinciediensten is in het ontwerp duidelijk bepaald, maar dit kan men niet zeggen voor de bestuursdiensten van de Ministerieele departementen in de provincie ; om die redenen kan hij zijne goedkeuring niet schenken aan het ontwerp waarvan hij anderzijds talrijke bepalingen aanneemt.

Aan den Senaat behoort de taak de kwestie op te lossen, met uitspraak te doen over de voorstellen die de Commissie de eer heeft hem te onderwerpen.

De Verslaggever,
A. LIGY.

De Voorzitter,
Paul BERRYER.

16

SÉNAT DE BELGIQUE.

SESSION DE 1920-1921

Projet de Loi concernant l'emploi des langues en matière administrative.

Projet de la Commission (1).

ARTICLE PREMIER.

Dans les provinces d'Anvers, Flandre occidentale, Flandre orientale et Limbourg, dans l'arrondissement de Louvain et dans l'arrondissement de Bruxelles, *sauf les communes indiquées à l'article 2, § 4*, les administrations de l'État, des provinces et des communes, ainsi que des autorités publiques subordonnées, font usage de la langue flamande pour leurs services intérieurs et pour la correspondance entre elles et avec les départements centraux de l'État et des autorités publiques soumises à la présente loi.

Sont notamment considérées comme autorités publiques subordonnées: les bureaux de bienfaisance, administrations des hospices, fabriques d'église, régies, entreprises concédées, Banque Nationale, Société nationale des chemins de fer vicinaux, Société nationale de distribution d'eau potable.

Dans les provinces de Liège, Luxembourg, Namur et Hainaut et dans l'arrondissement de Nivelles, il est fait usage, dans les mêmes conditions, de la langue française.

(1) Les modifications au texte des amendements de MM. Braun et consorts sont imprimés en caractères *italiques*.

EERSTE ARTIKEL.

In de provinciën Antwerpen, West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Limburg, in het arrondissement Leuven en in het arrondissement Brussel, *behalve de gemeenten vermeld in artikel 2, § 4*, maken de besturen van den Staat, van de provinciën en van de gemeenten, alsmede van de ondergeschikte openbare overheden gebruik van de Vlaamsche taal voor hunne inwendige diensten, alsmede voor de briefwisseling met elkander en met de centrale departementen van den Staat en van de openbare overheden aan deze wet onderworpen.

Worden als ondergeschikte openbare overheden beschouwd, namelijk, de bureelen van weldadigheid, de besturen der godshuizen, de kerkfabrieken, de bedrijven, de vergunde ondernemingen, de Nationale Bank, de Nationale Maatschappij der Buurtspoorwegen, de Nationale Maatschappij voor drinkwatervoorziening.

In de provinciën Luik, Luxemburg, Namen en Henegouw, alsmede in het arrondissement Nijvel wordt, op dezelfde wijzen, van de Fransche taal gebruik gemaakt.

(1) De wijzigingen in den tekst der amendementen van den heer Braun c. s. zijn *cursief* gedrukt.

Toutefois, les conseils provinciaux et les conseils communaux ont la faculté de décider (1) qu'il sera loisible de faire usage de l'autre langue nationale pour tout ou partie des services relevant de leur autorité.

Les administrations publiques sont tenues de se servir, dans leurs relations et leur correspondance avec les administrations ou autorités publiques subordonnées, de la langue employée par celles-ci.

ART. 2.

Le Conseil provincial du Brabant, en ce qui concerne l'agglomération bruxelloise et les conseils communaux de l'agglomération bruxelloise déterminent le régime linguistique applicable à leurs services intérieurs ainsi qu'à la correspondance entre eux ou avec les départements centraux des autorités publiques, soumises à la présente loi.

Les avis et communications qu'ils ont à faire au public sont rédigés dans les deux langues nationales.

Dans l'agglomération bruxelloise, l'emploi des langues pour les services administratifs de l'État et des autorités publiques, subordonnées à l'État est réglé par arrêté royal motivé, *en tenant compte des décisions des administrations locales.*

En vue de l'application de la présente loi, l'agglomération bruxelloise comprend les communes suivantes : Auderghem, Bruxelles, Cureghem-Anderlecht, Etterbeek, Forest, Ixelles, Jette-Saint-Pierre, Koekelberg, Laeken, Molenbeek-Saint-Jean, Saint-Gilles, Saint-Josse-ten-Noode, Schaer-

(1) Mots supprimés : « à la majorité des deux tiers de leurs membres ».

De provinciale raden en de gemeenteraden kunnen echter beslissen (1) dat het vrijstaat gebruik te maken van de andere landstaal voor al de diensten, die onder hun gezag staan, of voor een deel daarvan.

De openbare besturen zijn verplicht gebruik te maken, in hunne betrekkingen en hunne briefwisseling met de ondergeschikte besturen of openbare overheden, van de taal welke deze gebruiken.

ART. 2.

De provinciale raad van Brabant, wat betreft de Brusselsche agglomeratie, en de gemeenteraden der Brusselsche agglomeratie bepalen welke taalregeling zal worden toegepast in hunne inwendige diensten, alsmede voor de briefwisseling met elkander of met de centrale departementen der openbare overheden aan deze wet onderworpen.

De berichten en mededeelingen, welke zij moeten richten tot het publiek, worden in beide landstalen gesteld.

In de Brusselsche agglomeratie wordt het gebruik der talen voor de bestuursdiensten van den Staat en van de openbare overheden, ondergeschikt aan den Staat, bij een met redenen omkleed Koninklijk besluit geregeld met *inachtneming van de beslissingen der plaatselijke besturen.*

Voor de toepassing dezer wet zijn in de Brusselsche agglomeratie begrepen de volgende gemeenten : Auderghem, Brussel, Curegem-Anderlecht, Etterbeek, Vorst, Elsene, Sint-Pieters-Jette, Koekelberg, Laken, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Gillis, Sint-Joost-ten-Noode, Schaarbeek, Ukkel,

(1) De woorden : « bij meerderheid van twee derde hunner leden » worden weggelaten.

beek, Uccle, Watermael-Boitsfort, Woluwe Saint-Lambert et Woluwe-Saint-Pierre (1).

ART. 3.

Dans les communes dont la majorité des habitants parle habituellement, d'après le dernier recensement décennal, une langue différente de celle du groupe linguistique auquel l'article 1er les rattache, le conseil communal *décide* du choix de la langue pour ses services intérieurs et pour la correspondance.

Toutes les autorités publiques soumises à la présente loi se conforment à ce choix, *quant à la langue de service et pour la correspondance administrative*.

ART. 4.

Les avis et communications à faire au public par les administrations centrales de l'État et des autorités publiques qui lui sont subordonnées, sont rédigés dans les deux langues nationales ; il en est de même des communications que les provinces et les autorités publiques qui leur sont subordonnées ont à faire au public par voie d'affiche.

Les avis et communications adressés au public par les services locaux de l'État, des provinces ou des autorités publiques qui leur sont subordonnées, ainsi que par les communes et par les autorités publiques qui leur sont subordonnées, sont rédigés dans la langue de la commune ou dans les deux langues.

Ils doivent être rédigés dans les

(1) Le paragraphe 4 : « Cette énumération pourra être complétée par arrêté royal », est supprimé.

Watermaal-Boschvoorde, Sint-Lambrechts-Woluwe en Sint-Pieters-Woluwe (1).

ART. 3.

In de gemeenten waarvan, volgens de jongste tienjaarlijksche volkstelling, de meerderheid der inwoners gewoonlijk een andere taal spreekt dan die der taalgroep, waarbij zij door artikel 1 zijn ingedeeld, *beslist* de gemeenteraad welke taal voor zijne inwendige diensten en voor de *briefwisseling* zal gebruikt worden.

Al de openbare overheden, aan deze wet onderworpen, gedragen zich naar die keuze, *wat betreft de diensttaal en voor de bestuursbriefwisseling*.

ART. 4.

De berichten en mededeelingen, tot het publiek te richten door de centrale besturen van den Staat en van de daaraan ondergeschikte openbare overheden, worden in beide landstalen gesteld; dit geldt eveneens voor de mededeelingen welke de provinciën en de daaraan ondergeschikte openbare overheden tot het publiek moeten richten bij wijze van plakbrief.

De berichten en mededeelingen, tot het publiek gericht door de plaatselijke diensten van den Staat, van de provinciën of van de daaraan ondergeschikte openbare overheden, alsmede door de gemeenten en door de daaraan ondergeschikte openbare overheden, worden in de taal der gemeente of in beide talen gesteld.

Zij moeten in beide talen gesteld

(1) Lid 4 : « De opsomming kan bij Koninklijk besluit aangevuld worden », wordt weggelaten.

deux langues dans les communes où la demande en aura été formulée par voie de requête signée par 20 p. c. des électeurs communaux.

ART. 5 (1).

Sous réserve des matières régies par des lois particulières, nul ne peut être nommé à une fonction de l'État *le mettant en rapport avec le public, s'il ne connaît la langue adoptée par les communes du ressort dans lequel il est appelé à exercer ses fonctions.*

Un ar. été royal détermine les fonctions dont les titulaires sont considérés comme devant, à raison de ces fonctions, être en rapport avec le public.

ART. 6.

Les candidats à une fonction ou à un emploi dans les administrations centrales de l'État, dans l'administration provinciale du Brabant, ou dans les administrations communales de l'agglomération bruxelloise, sont tenus de subir un examen d'entrée dans la langue de leur choix. Toutefois, une épreuve sur la connaissance élémentaire de la langue française est imposée aux récipiendaires ayant fait choix de la langue flamande et une épreuve sur la connaissance élémentaire de la langue flamande est imposée aux récipiendaires ayant fait choix de la langue française.

Le programme de cette épreuve est déterminé par arrêté royal.

(1) Remplace le paragraphe 1er de l'article 6 des amendements de MM. Braun et consorts. Les paragraphes suivants sont reproduits à l'article 6. L'article 5 amendé est remplacé par l'article 12 du projet de la Commission.

worden in de gemeenten, waar zulks wordt aangevraagd bij wijze van verzoekschrift ondertekend door 20 t.h. van de gemeentekiezers.

ART. 5 (1).

Onder voorbehoud van de zaken beheerscht door bijzondere wetten, kan niemand worden benoemd tot een ambt van den Staat, waardoor hij in betrekking met het publiek gesteld wordt, indien hij niet de taal kent, welke is aangenomen door de gemeenten van het gebied, waarin hij zijn ambt moet vervullen.

Bij Koninklijk besluit wordt bepaald door welke ambten zij, die ze bekleeden, geacht worden in betrekking te moeten komen met het publiek.

ART. 6.

De kandidaten tot een ambt of tot eene betrekking in de centrale besturen van den Staat, in het provinciaal bestuur van Brabant of in de gemeentebesturen van de Brusselsche agglomeratie moeten een toegangsexamen afleggen in de taal welke zij verkiezen. Evenwel wordt eene proef over de gewone kennis van de Fransche taal opgelegd aan de kandidaten, die de Vlaamsche taal hebben verkozen, en wordt eene proef over de gewone kennis van de Vlaamsche taal opgelegd aan de kandidaten, die de Fransche taal hebben verkozen.

Het programma van die proef wordt bij Koninklijk besluit bepaald.

(1) Ter vervanging van de eerste paragraaf van artikel 6 der amendementen-Braun c. s. De volgende paragrafen zijn overgenomen in artikel 6. Het gewijzigd artikel 5 wordt vervangen door artikel 12 van het ontwerp der Commissie.

Sous réserve de la disposition de l'article 10, nul ne pourra, à partir du 1er janvier 1925, être nommé dans ces administrations aux fonctions de chef de division ou à toute autre fonction d'un grade équivalent ou supérieur, s'il ne justifie, par examen, de la connaissance approfondie des deux langues.

Les points obtenus par les récipiendaires pour les épreuves sur la seconde langue ne compteront, dans aucun cas, pour leur classement.

Peuvent être dispensés de l'épreuve ou de l'examen ci-dessus prévu, les récipiendaires qui justifient de la connaissance des deux langues nationales de la manière que fixera un arrêté royal d'exécution, *comme aussi les candidats à une fonction ou à un emploi qu'un arrêté royal motivé aura classés comme ne comportant pas la connaissance d'une seconde langue.*

Les fonctionnaires de l'État, des provinces, des communes et des autres autorités publiques subordonnées, chargés d'études techniques spéciales, peuvent être autorisés par leurs administrations à se servir, pour la rédaction de leurs rapports, de la langue de leur choix.

ART. 7 (1).

Dans leur ressort respectif, les administrations de l'État, autres que les administrations centrales, et leurs fonctionnaires font usage, dans leurs relations avec les provinces et les communes, de la langue de celles-ci.

(1) L'article 7 des amendements de MM. Braun et consorts est supprimé et remplacé par l'ancien article 4 du projet de la Commission tel qu'il est complété au nouvel article 7.

Behoudens de bepaling van artikel 10, kan, vanaf 1 Januari 1925, niemand in die besturen tot het ambt van afdeelingshoofd of tot elk ander ambt van een gelijken of hooger graden worden benoemd, indien hij niet door een examen bewijst dat hij beide talen grondig kent.

De punten, door de kandidaten verworven bij de proeven over de tweede taal, komen, in geen geval, in aanmerking voor hunne rangschikking.

De kandidaten, die op de wijze, te bepalen bij een Koninklijk besluit ter uitvoering, bewijzen beide landstalen te kennen, *evenals de kandidaten voor een ambt of eene betrekking, welke een met redenen omkleed Koninklijk besluit niet rangschikt onder die, waarvoor de kennis eener tweede taal noodig is*, kunnen van bovengemelde proef of examen ontslagen worden.

Aan de ambtenaren van den Staat, van de provinciën, van de gemeenten en van de overige ondergeschikte openbare overheden, belast met bijzondere technische studiën, kan door hunne besturen machtiging verleend worden om, tot het opstellen van hunne verslagen, gebruik te maken van de taal welke zij verkiezen.

ART. 7 (1).

In hun onderscheidenlijk gebied maken de besturen van den Staat, andere dan de centrale besturen, en hunne ambtenaren gebruik, in hunne betrekkingen met de provinciën en de gemeenten, van de taal door deze aangenomen.

(1) Artikel 7 der amendementen-Braun c. s. valt weg en wordt vervangen door het vroeger artikel 4 van het ontwerp der Commissie, zooals het in het nieuw artikel 7 is aangevuld.

Dans leurs rapports avec les habitants, ils font usage de la langue employée par la commune de l'intéressé, à moins qu'ils ne préfèrent répondre à celui-ci dans la langue dont il s'est servi.

Si les communes du ressort des administrations ou des fonctionnaires indiqués au paragraphe 1er employaient des langues différentes, les habitants pourraient exiger qu'il soit fait usage de la langue de leur choix.

ART. 7bis.

Les actes à dresser par les administrations centrales de l'État et des autorités publiques seront rédigés dans la langue indiquée par l'intéressé.

Les actes à dresser par les autres autorités publiques seront rédigés dans la langue déterminée par la présente loi pour les services intérieurs, mais tout intéressé pourra s'en faire délivrer, par traduction dans l'autre langue nationale, expédition ou copie certifiées exactes. Les frais de traduction seront à charge de l'administration requise de délivrer l'acte.

ART. 8.

(Supprimé, comme il est proposé aux amendements de MM. Braun et consorts.)

ART. 9.

La présente loi entrera en vigueur le 1er janvier 1922.

In hunne betrekkingen met de inwoners maken zij gebruik van de taal aangenomen door de gemeente van den belanghebbende, tenzij zij verkiezen hem te antwoorden in de taal, waarvan hij gebruik maakte.

Maken de gemeenten van het gebied der besturen of der ambtenaren, bedoeld bij de eerste paragraaf, gebruik van verschillende talen, dan kunnen de inwoners eischen dat er gebruik gemaakt wordt van de taal welke zij verkiezen.

ART. 7bis.

De akten, door de centrale besturen van den Staat en van de openbare overheden op te maken, worden gesteld in de taal, door den belanghebbende aangewezen.

De akten, door de andere openbare overheden op te maken, worden gesteld in de taal, bij deze wet bepaald voor de inwendige diensten; echter kan elke belanghebbende zich daarvan een echt verklaard afschrift of kopie doen afleveren, door vertaling, in de andere landstaal. De vertalingskosten worden gedragen door het bestuur, dat verzocht wordt de akte af te leveren.

ART. 8.

(Wordt weggelaten, zooals wordt voorgesteld door de amendementen-Braun c. s.)

ART. 9.

Deze wet treedt in werking den 1ⁿ Januari 1922.

ART. 10.

La situation personnelle des fonctionnaires, agents et employés en service avant le 1er janvier 1920 ne peut être atteinte par les dispositions de la présente loi ni quant à leur maintien en fonction ni quant à leur avancement.

ART. 11.

La loi du 22 mai 1878 relative à l'emploi de la langue flamande en matière administrative est abrogée.

Disposition transitoire.

ART. 12. (1).

Jusqu'à ce que l'article 6 de la présente loi reçoive sa complète application, l'emploi des deux langues nationales dans les administrations centrales sera réglé par arrêté royal motivé de manière à donner satisfaction dans leur ensemble aux exigences linguistiques de l'administration du pays et en assurant d'un égal respect les deux langues nationales.

(1) Cette disposition remplace l'article 5 des amendements de MM. Braun et consorts.

ART. 10.

De persoonlijke stand der ambtenaren, beambten en bedienden in dienst vóór 1 Januari 1920 kan door de bepalingen dezer wet niet gewijzigd worden, wat betreft het behoud van hun ambt of hunne bevordering.

ART. 11.

De wet van 22 Mei 1878 op het gebruik van de Vlaamsche taal in bestuurszaken wordt ingetrokken.

Overgangsbepaling.

ART. 12. (1).

Totdat de volle toepassing van artikel 6 dezer wet verzekerd zij, wordt het gebruik van beide landstalen in de centrale besturen bij met redenen omkleed Koninklijk besluit geregeld derwijze dat over 't geheel voldaan worde aan de taalvereischen van 's lands bestuur en dat beide landstalen met gelijken eerbied worden behandeld.

(1) Deze bepaling vervangt artikel 5 van de amendementen-Braun c. s.